

Kronijkje der stad Roermond beginnende met de komst van Keizer Joseph II en eindigende met de troonsbeklimming van Leopold I, Koning der Belgen (1781-1831)

Sebastiaan van Beringen

Editie Jos. Habets

bron

Sebastiaan van Beringen, *Kronijkje der stad Roermond beginnende met de komst van Keizer Joseph II en eindigende met de troonsbeklimming van Leopold I, Koning der Belgen (1781-1831)* (ed. Jos. Habets). Ch. Hollman, Maastricht 1865

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/beri009kron01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

dbnl *digitale* bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m.

en **NWO**

**Kronijkje der stad Roermond,
 Beginnende met de komst van keizer Joseph II en eindigende met
 de troonsbeklimming van Leopold I, koning der Belgen.
 (1781-1831.)**

Quoniam rerum temporalium dispositio, vetustate dierum aggravata, sub oblivionis favilla solet sepius sepeliri, sapientium decrevit industria bene gesta mortalium ad posteritatis noticiam scriptis mandare.

Waleram van Valkenburg, in een handvest van het jaar 1283. Ernst tom. VI, bladz. 37.

‘Daar het meermalen gebeurd is, dat de beschikking der zaken na verloop van tijd onder de asschen der vergetelheid begraven wordt, zoo heeft het vernuft van verstandige lieden goedgevonden de daden der menschen door middel van het schrift bij het nageslacht bekend te maken.’

De Fransche omwenteling heeft op het einde der vorige eeuw, met het oude staatsgebouw, eene oneindige menigte geschiedkundige gedenkstukken en oorkonden te gronde gerigt. Eenige brokken uit den algemeenen vloed zwemmen, gelijk het wrak na den storm, langs den oever rond en loopen gevaar van ongemerkt te vermolmen. Het *Geschied- en oudheidkundig Genootschap in het Hertogdom Limburg* is geroepen deze drenkelingen op te visschen en te redden. Edoch, ons dunkt, men moet zich niet bepalen bij het oude, dat is bij de middeleeuwen en den tijd van het leenstelsel, want ook het nieuwere vergt onze zorgen en bemoeijingen. De laatste jaren der vorige eeuw, zoo wel

als de eerste tientallen der tegenwoordige, behooren tot een tijdperk van overgang, dat, alhoewel van het grootste geschiedkundig gewigt, nog niet genoeg bekend is. Toen immers werd ons vaderland overstromd door legioenen vreemdelingen, soldaten en ambtenaren; toen werden instellingen, die duizende jaren bestaan hadden, vernield en afgeschaft; toen werd er eene wetgeving geboren, die op kerkelijken en maatschappelijken bodem de grootste veranderingen te weeg bracht, die vorstendommen en heerlijkheden, wetten en voorregten met den grond gelijk maakte. In het midden van den vrede werd ons de onafhankelijkheid geroofd, onze taal door vreemde klanken verdrongen, de zonen van 't vaderland van 't een einde van Europa naar 't ander ter slagbank gesleept en de godsdienst onzer vaders met voeten getreden. Toen werd een algemeen stelsel van centralisatie ingevoerd, dat in de hoofdstad des lands gezeteld, de snaren en draden zijner verordeningen door alle provinciën henen op denzelfden toon bespeelde; toen ook verkregen alle stervelingen gelijke waarde voor de wet. Men zal ligt begrijpen dat zulke nieuwigheden niet zonder botsingen konden ingevoerd worden.

De Fransche overheersching heeft dan ook in onze provincie sporen van verdrukking, vernieling en brutaal geweld achtergelaten, waarover men in de archieven maar weinige inlichtingen zal vinden. Eene kronijk, eene losse aanteekening uit dien tijd, hoe klein en gering ook, vormt dus eene wezenlijke aanwinst voor de geschiedenis, en vervangt eenigzins de wettelijke bescheiden en oorkonden, die of wel vernietigd zijn of in die ongeregelde tijden niet bestaan hebben.

Het is met het oog op deze leemte dat wij de hierbijgaande aanteekeningen op de stad *Roermond* in het licht geven. Wij zijn dezelve verschuldigd aan de dienstvaardige

goedheid van den Eerw. Heer *J. Konen*, kapellaan te *Meerssen*, wien wij daarvoor onzen openlijken dank betuigen. Het handschriftje, in 12°, bevat 120 bladzijden op stevig papier geschreven, is niet ingebonden en draagt voor titel: *Gedenkschriften beginnende met de inkomst van Keizer Joseph II alhier binnen Roermond.*

De schrijver dezer *Kronijk*, *Sebastiaan Van Beringen*, was een inboorling van *Roermond*, die lange jaren met voorbeeldigen ijver als beamte gestaan heeft aan het hoofd der fabrieken en molens bij de *Roer*. Wij erkennen in hem eenen man, wien niets meer ter harte ging dan de godsdienst zijner vaderen, het welvaren van Roermond en het volbrengen zijner burgerlijke pligten. Dat deel zijner *Kronijk*, hetwelk op de Fransche revolutie betrekking heeft, is bijzonder merkwaardig. Hij schildert ons de gevoelens zijner medeburgers gedurende die rampzalige tijden, zoo ten opzichte der godsdienst, als der vrijheid, alhoewel in het kort met de levendigste kleuren af. Hij verhaalt ons, welken afkeer de Roermondenaars voedden tegen de Fransche republiekijnen; met welken rouw en droefheid zij overstelpt werden bij het sluiten der kerken, het verdrijven der geestelijken, het verkoopen der goederen, meubelen, juweelen en sieraden der kloosters; welke middelen zij aanwendden, om in weerwil der vervolging hunne godsdienst te bewaren, en de blijdschap die geheel de burgerij ondervond, bij het heropenen der kerken en het wederkeeren der verbannene zielsbestierders. Het gunstig tafereel, dat de schrijver van zijne geboorteplaats ophangt, dunkt ons zoo vleijend voor de katholieke ingezetenen dier stad, dat men, bij de eerste lezing, zijne opvattingen als wat overdreven zou kunnen beschouwen, ware het niet dat een andere schrijver uit dien tijd, de Abbé

de Feller, in het tweede deel zijner reisbeschrijvingen⁽¹⁾ iets dergelijks verhaalde. Moge Roermond zijne gehechtheid aan de godsdienst toch nimmer verzaken. Het is jammer dat onze *Van Beringen* zijne aantekeningen, onder het Fransche Keizerrijk en de regering van Koning Willem I, niet met denzelfden ijver heeft voortgezet.

(1) Itinéraire ou voyages de M. l'abbé de Feller en diverses parties de l'Europe, tom. II, p. 505.

Kronijk der stad Roermond.

1773. In den jare 1773 zijn gesecculariseerd de Eerw. paters van de Societeit Jesus gecleedt met lange zwarte habijten, eenen langen zwarten mantel met eenen staenden kraeg. Zy woonden in de *Jesuietenstraet*⁽¹⁾.

1781. Arriveerde in Roermond den Keizer Joseph II en vertrok nog dienzelfden dag naar de vrije rijksstadt Acken. Hy heeft gelogeed in de Hotel van den Keyser, onder den naem van graef van Falkensteyn.

1782-1784, is de suppressie geschied van de naervolgende cloosters⁽²⁾.

- 1° Het clooster der predikheerinnen, genoemd *Mariawee*, gelegen op den hoek van de *Bakkerstraet*, tegenover den hof van de *Minderbroeders*. Zy droegen een wit kleed met een zwart scapulier.
- 2° Het clooster van de *Carmelitessen*, gelegen op de *Hekstraet*. Zy waren gekleed in hoog bruyn.

- (1) Deze zinsnede is van jonger schrift dan het overige. De *Jesuietenstraat* heette oorspronkelijk de *Lombarden-straat* en later de *St-Hieronimus-straat*. In 1390 stichte Joannes de Lovanio, proost te Xanten, in deze straat een klooster voor reguliere kanoniken van den regel van St. Hieronimus. Dit klooster bleef bestaan tot in 1569, wanneer het tot woning werd overgegeven aan bisschop *Lindanus*. Jacobus a Castro, derde bisschop van Roermond, schonk hetzelfde in 1611, aan de Jesui[e]ten ter woning. Na de suppressie der orde heeft hetzelfde steeds gediend tot latijnsch kollegie en kostschool; in 1864 werd het door de stadsregering ter beschikking van het gouvernement gesteld, om er eene school van middelbaar onderwijs op te rigten.
- (2) Het keizerlijk edikt ter suppressie van vele abdijen en kloosters in Nederland werd geteekend den 17 Maart 1783. Zie *Liste chronologique des édits et ordonnances de 1741-1794* p. 41.

- 3° Het clooster der Eerw. paters Cartuysers van het order van den H. Bruno, gelegen op de *Zwalmenderstraet*.⁽¹⁾ Zy droegen een wit habyt en op het hoofd eene spitse cappe.
- 4° Het clooster van het broederschap der H. Drievuldigheid of soo genoemde Cruysheeren, gelegen op de straet genoemd *Mariagarde*. Deze waren gekleed in witte habyten en zwarte mantelkens; zy droegen een cruys op de borst van zwart en rood laken⁽²⁾.
- 5° Het clooster van *Mariëngaerde* van het order van den H. Augustinus. Zij waren gekleed met een wit habyt en zwart scapulier en woonden achter *Mariagaerde*.
- 6° Het clooster van de arme Clarissen van het order van den II. Serafynschen vader Franciscus, int graauw, en gewoont hebbende in de *Neerstraet*.
- 7° *Gods-boomgaert* van het order van den II. Augustinus. Zy gingen gekleed in zwarte habijten. Deze religieuse vrouwspersonen, wierden altyd genomen om de siecken op te passen. Zij woonden op de *Schoolstraet*.
- 8° Het clooster van *Godsweert* van den derden regel van den II. Franciscus. Zy gingen gekleed met witte kleeders en zwarte scapuliers met witte Rukkels over het wit habijt⁽³⁾. Zy hebben gewoond in de *Voogdijstraet*.

- (1) Na gediend te hebben als toevlugtsoord der gesupprimeerde nonnen van St. Gerlach, werd hetzelve in 1842, door het Bisdom tot Seminarie aangekocht.
- (2) De Kruisheeren vestigden zich te Roermond in 1422, door toedoen van Jan van *Merode*, prior te Venlo Zie C.R. Hermans: *Annales ordinis S Crucis* II p. 122.
- (3) Deze volzin is door eene latere hand in den tekst gelascht.

9° Het clooster van de Penitenten van het order van den H. Franciscus. Zy gingen gekleed in het bruyn en bewoonden de *Munsterstraet*⁽¹⁾.

1785 den 15 Augustus vierde men het vyftigjarig Jubilé van onze L. Vrouw in het *Zand* en hetzelfde heeft geduurd tot den feestdag van de Geboorte, ingesloten de Octave. De geheele stadt en de Capelderweg waren beplant met lofdichten, arcken en boomtjes, en ieder godvreezende ziel heeft zich verblyd op dit feest; den toeloop van menschen is zoo groot geweest, dat deselve niet hebben geherbergt kunnen worden.

1786, is het clooster of adelijke propsdye van den *H. Gerlacus* te *Houthem* alhier binnen gecomen. De jonkvrouwen hebben hare woonplaats genomen in het voorheen gewezen *Cartuysers-clooster*⁽²⁾.

1789 is begonst de Brabantsche revolutie.

1790, den 1ste January, werden de Keyzerlyke adelaeren afgedaen en de Geldersche wapens in de plaetse gesteld.

1790, den 13 January, quamen de Brabantsche patriotten binnen onze stadt. Terstond werden de broederschappen en processien hersteld, die door Keyzer Joseph II in het jaer 1784 waren te niet gedaen.

1790, den 18 Juny, sloeg den blixem in den tooren der Cathedrale kerck onder de voeten van het beeld van den H. Christoffel, niet sonder groote schade. Men heeft in den selven jaere dat laeten herstellen en vermits het verguldsel van het beeld, door ouder-

- (1) Over de religieusen penitenten die zich in 1606 te Roermond vestigden, zie ons opstel over het voormalig domstift Roermond in den *Gods dienstvriend*, jaargang 1860 bl. 153, en over de vernietiging dezer kloosters onze bijdragen tot de kerkelijke geschiedenis in Nederland, *Godsdienstvriend*, jaargang 1861, deel LXXXVI bl. 192-193.
- (2) Zie ons opstel, over het voormalig Kartuizers-Klooster te Roermond, in den *Godsdienstvriend*, jaargang 1839, deel LXXXIII, bladz. 170.

dom vergaen was, soo hebben de deekens of zoogenoemde thienmannen eene collecte gedaen, voor het nieuw vergulden van het beeld. En alsoo door den yver der thienmannen en raedsheeren die uytmaekten de regering, wie mede door de goedhertigheyt van de borgers, is hetzelve beeld door den borger Antonius Burghoff, van Roermond, verguld geworden.

1790, den 20 February, is gestorven keyzer Joseph II.

1790, den 6 December, werden de Brabantsche patriotten ontwapend door eene menigte van borgers onder de aanvoering van den Heer Baron van Bylandt.

1792, den 13 September, viel een verschrikkelyk vier uit de locht hier in de stad en rondom dezelve; jae om desen tyd heeft men gesien een doodshoofd met een zwaard en eene roede naer de kanten van het dorp *Neer*. Ik laet aen ieders oordeel over van te denken wat dit beteekend. Maer wat my aengaet segge, dat men in vroegere tyden meer diergelyke teekens gezien en gehad heeft, waarnaer groote gevolgen en droeve voorvallen gevolgd zyn, zoo als van oorlogen, beroertens in den lande, diere tyden en smettelyke ziekten; en nu de gepasseerde jaeren eens met de nog komende samenvoegende soo als ik sal komen te verhaelen, soo dunkt my, dat die teekens voorboden zyn geweest der volgende rampen.

1792, den 1 Meert, sterft den sachtmoedigen en mildadigen Keyser Leopold II.

1792, den 10 December verlieten de Keyserlycke troepen onse stadt, in het aenbreeken van den dag, naer alvorens 's avonds de genoemde roode Brug, in brand gestoken en andere beletsels gesteld te hebben, om den spoedigen inval der Franschen te beletten.

1792, den 11 December, komen de Franschen binnen de stad.

1793, den 21 January, werd de Koning van Vrankryck, Ludovicus XVI, onthoofd.

1793, den 4 Meert worden de Franschen geattaqueerd tot *Swalmen*, maar de Pruyssen syn genoodsaekt geweest van te retireren. De 4 dito, op denzelfden dag syn de Franschen geattaqueerd geweest omtrent *Meerhem*, eene halve uur van de stad, soo dat de Franschen genoodsaekt syn geweest van te retireren, de roode brug af te breken en sich te begeven naer de stad, ende dezelve nagt de stad te verlaeten. De Keyserlyken syn vervolgens binnen gekomen den 5 's morgens, met verlies van bynae geen volk van wedersyds. Dry achtervolgende dagen heeft de stad sware inkwarteringen gehad van de Keyserlyken, die met duysenden de Franschen vervolgenden; soo dat te bemerken is, dat één middelmatige burger heeft in quartier gehad en te eeten moeten geven aen 30 tot 40 jae tot 50 man.

1793, den 17 April is gestorven de Hoog Weerdige Heer Philippus-Damianus marckgrave van *Hoensbroek*, onsen dierbaren bisschop van Roermonde.

1793, den 16 October is de weduwe van Koning Ludovicus XVI, in de dood van het schavot haren man opgevolgd.

1794, den 2 Juny syn wederom hersteld in haer zelve clooster de Carmelitessen, uyt hetwelk sy uytgeset waren geweest ten tyde van Joseph II, soo als voorheen gezegd is. Noteert hier tot lof deser Religieusen, hoe sy haer order en regel hebben bemind. Naerdatsy waeren gesupprimeerd, hebben sy sich, sonder iemand te sien, in een gesloten

rytuygh laeten ryden naer een clooster in Vrankryck, in hetwelk sy gebleven syn, tot dat sy door de Revolutie van Vrankryck daeruyt zyn geset geworden, en alsoo wederom sig hebben begeeven naer Brabant, van waer sy, alhier binnen onse stad syn terug gekomen, met groot genoegen van de geheele stad, en met eene illuminatie, door de nabuyren 's avonds aldaer verwelkomt. Maer eilaes! haer verblyf in hun clooster alhier was van corten duur. Sy werden weder genoodsaekt van hetselve te ruymen voor de Keyserlycke trouppen, die voor de franschen moesten vlugten, soo dat haer eene woonplaets is verleent door de Juffrouwen van de Abdy Munster op haere abdy; en ook door de abdy syn deselve (vyf in getal) onderhouden geworden, tot dat eyndelyk die van de abdy van het Munster, soo als ik verder sal verhaelen, door de Franschen syn uyt haer clooster geset, en alsoo eenige maenden in een borger-huys op den marckt van de almoesen hebben geleefd, tot dat sy eyndelyk, by gebrek aen levensmiddelen syn genoodsaekt geweest sig te scheid.

1794, den 5 July werd de kerk der Minderbroeders en den 7 dito, die van de Religieusen Urselinen⁽¹⁾ vol Keyzerlyke gebilleteerden gelegd en dit duerde tot den 12 van deszelfs maend. En vermits de Franschen almeerder avanceerden, soo sagh men binnen onse stad eene menigte vlugtelingen uyt Franckryk en Brabant, soo geestelyken, ordespersonen van beyde geslachten, als wereldlycken getrouwd en ongetrouwd.

(1) De Minderbroeders bewoonden de Neerstraet; hunne kerk is nu tempel voor de protestanten. De Urselinen hadden haar verblijf in de Steeg.

1794. In denselfden maend July quam een order, dat alle Franschen gevluchten, priesters of religieusen sich moesten retireren buyten de stad.

1794. Naer eene naerdere aenkomst der Franschen, vluchte onse Abbye van het Munster, welkers kerke sedert bediend is geworden, tot de wederkomst der Juffrouwen, door wereldlyke priesters.

1794, den 26 September vlugten de Joffvrouwen van *St. Gerlacus*, uit haer clooster der Cartuysers, in welkers kerke, tot haere wederkomst geenen godsdienst gedaen is.

1794, den 27 September, vlugte het Cathedrale kapittel der Domkerk.

1794, den 3 October verlieten de Keyzerlycken 's nachts, stillekens de stad. Men heeft in den tyd van dit jaer groote zwaere siektens gehad.

1794, den 4 October, synde feestdag van den H. Franciscus, syn eenige Fransche husaren binnen onse stad gekomen, die aen eenige Heeren, die hun in het gemoet kwamen eenige croonen, jae selfs hunne horlogiën vraegden, en uyt vreesse deze ook van deselve hebben ontfangen.

1794, den 18 October, werden door de Franschen teruggeroepen al de vlugtelingen uyt Nederland.

1794, in den maend October, werd het bisschoppelyk hof⁽¹⁾ tot een fransch militaire hospitaal aengelegd, tot groote droefheid der inwoners. Alles werd van binnen soo uitgebroken, dat het meerder scheen te wesen eene groote vlakke schuur (vermits de voornaemste onderslagen werden uytgeworpen) dan een bisschoppelyk paleys. Insgelykx ook de cancellary⁽²⁾

(1) Dit hof dient nu tot Arrondissements-Regtbank, tot gevangenis en tuchthuis.

(2) Dit gebouw dient nog heden tot stedelyk hospitaal.

gelegen naest hetselve hof, is op deselve manier ingeregt, afgebroken en vermaekt tot hospitaal. Den 30 deszelfs maends werd den outaer uit de capel van het bisschoppelyk hof afgeworpen. Binnen denselven heeft sig bevonden eene kist met H. reliquiën of *sanctuaría*, die men terstont naer de cathedrale kerk heeft overgebragt.

1794, den 31 kwamen onse gevlugte canoniken weder.

1794, den 4 Nov. werd de kerk van de abdye Munster gerequireert tot werkplaets voor de smeeden; maer door yver van de borgers is hetselve belet, en de smedery is gemaekt in het Convickt⁽¹⁾. Hier dient besonder tot eer van de borgers gesegd te worden, dat soo menigmael men in Roermond iets wilde doen of maken in of tegen kerken of cloosters, dat alsdan allen yver werde aengewend, om hetselve soo veel in hun was te beletten, waervan wij verders in 't vervolgen sullen handelen.

1795, den 2 febr. werden de Eerw. paters Minderbroeders, soo als knechts en broeders gerequireert en uit hun clooster gehaelt om de siecken op het fransch hospitaal te bedienen en op te passen naer het ligchaem. Sy syn op hetzelve gebleven tot den 3 deszelfs maends en werden den 5^{den} weder gehaelt en bleven tot den 7^{den}; waeruit gevolgd syn eenige swaere heete koortsen onder deselve en waervan er 4 of 5 gestorven syn. Dat de paters soo haest uit hunnen dienst ontslagen syn geweest, moet alweder de borgers toegeschreven worden. Het soude nochtans deselve niet verdrietig syn geweest, ware het saeke sy als sielsorgers konden te werk gaen; wat hier van is, of hetselve niet toegelaeten is geweest, of dat de

(1) 't Voormalig Jesuïeten-klooster.

afgestorvene de middelen der H. Kerk niet hebben willen gebruycken laet ik aen ieders oordeel over.

1795, den 26 Febr. werd afgekondigd, dat men verplicht was voor de regeringe of soogenoemde municipaliteit te trouwen, en dat alle kerkelycke huwelycken, sonder die van de regeringe onwettig souden syn. Echter bleef het eenieder geoorloofd voor eenen priester te trouwen.

1795, den 10 Meert werd den boom der vrijheid geplant, met groot musieck, onder het gelui der klokken en met vele ceremoniën. Op dienselven dag werd geordoneert het draegen der cocarde; de draegers van den vrijdom⁽¹⁾ syn alle gerequireert geworden.

1795, den 20 Juny, retourneerden de religieusen der abdy Munster in de stad.

1795, in de maenden van Juny, July tot in den maend Augustus heeft men alhier sulke schrikkelijke duurte in de graenen gehad, dat het onmogelyk sal schynen te gelooven aen onse naekomelingen. Een malder tarwe kostte 150 schillingen⁽²⁾, een malder rogge 114 schillingen en de andere graenen nae *rato*. Een rogge brood van tien pond heeft men verkocht aen 36 stuiver cleefsch; met een woord alle eetwaeren syn aen eenen hoogen prys geweest. Tot naegedachtenis aen deese ongelukkige tyden kan ik getuigen dat verscheydene menschen, met het geld in de hand, menigen dag sonder brood zyn geweest, vermits de graenen niet te bekomen waeren. Ik selve heb moeten 15 stuivers betaelen voor de aerdappels, die dienden voor een middagmaal van zes personen.

1796, den 19 Mey, hebben de borgers de nieuwe haven

(1) Lees: vrijboom.

(2) De schilling is 28 cents.

gemaakt, door de Roer in de Maes te leyden. Eenige borgers hebben vrywillig hieraen gewerkt, anderen hebben hiertoe geld gefourneerd.

1796, den 2 July, werden door de Franschen alle tienden en accynsen⁽¹⁾ afgeschaft, waardoor de meeste geestelyke instellingen, soo cloosters, capittels en anderen groote schade werd toegebracht. Hieruit syn onstaen groote geschillen tusschen de boeren die sich bedienden van de fransche publicatie, en de geestelykheid, die sich beriepen op de kerkelyke ordonnantiën en voorschriften der Conciliën. Voor soo veel my aengaet, ik wil in deese verschillen niet intreden en sal mij maer te vrede stellen met de woorden van Christus onsen Saligmaeker, die seide: *Geeft den Keyser wat den Keyser en Gode wat God toekomt.*

1796, den 28 September, werd gepubliceert de vernietiging der cloosters, achtervolgens de fransche wet, die geen clooster, slot of cloosterbelofte, als strijdende met de vryheid, toelaet.

1796, den 3 October, werd een pater recollect met name *Franciscus Aussems*, uyt het clooster der stad Weert, alhier gevangen binnen gebracht, om reden hy in het verkondigen van Gods woord, iets (tegen de Franschen) soude gepreekt hebben. Hy heeft eenigen tyd gevangen geseten in onse Minderbroederskerk en naerdad dit clooster gesupprimeert was, nog eenige weken op het Stadhuys. Dan is hy verschenen voor het Vredegerecht, en nae dat syne saeken goed ondersocht waeren is hy vry gesproken, tot eene allergrootste vreugd van alle de borgers. Desen pater

(1) Lees: chijnsen.

was een seer Godvreesend man, vol devotie, goede zedelessen en vermaningen.

1797, den 22 January, werden de *bons* gepresenteert aen de paters Minderbroeders, door eenen daartoe gestelden franschen commissaris en den borger *F. van Borren*, alsdan agent-municipael. Dese *bons* (om hier een gedachtenis van te bewaren), waeren gemaekt van papier, van de groote van 1/3 van een blad, waerop gedrukt was het merkteeken der Republiek en den nommer hoeveel deselve bedroegen. Ieder pater werd een *bon* geofferd van 15,000 livres of fransche guldens, de lekebroeders naer *rato*. Maer tot lof van de vergaeding moet ik seggen dat de *bons* eenpariglyk syn gerefuseerd geworden, hierdoor willende te kennen geven dat hunne suppressie niet wettig en was, en verders hunnen regel niet toe en liet van door dese *bons* sich eenige goederen te koopen der Domeynen, tot het welke en voor de welken de *bons* gedestineert waren.

1797, den 23 January, werden de *bons* gepresenteert en ontvangen door de Abdye van het Munster en door die van de proostdye van *St-Gerlacus*.

1797, den 13 February, heeft zich alhier verthoont eene droeve tragedie, die men in twee of drie eeuwen niet gehoord en heeft. Naermiddag tusschen 3 en 4 uren verthoonde sig de Franschen commissaris met den agent *F. van Borren*, vergeselschapt met eenige chasseurs en gendarmen met hunne wapens in de hand, en in sulk order, als of deselve hadden moeten gaen vegten tegens hunne vyanden; men sag deselve met allen haest en vreedheyd naer het convent van de minderbroeders toe reyden en met eenen drift met de paerden het klooster inneemen alsof het hadde

eene batterij geweest. Men sag hier eene menigte borgers en borgeressen op de straet voor het klooster geschaerd en het was grootelyks te vreesen voor eenen oproer, om reden van het misnoegen en om de groote liefde, die deselve borgers tot de paters droegen. Men hoorde al van eenigen seggen: dit moeten wy niet toestaan, een ander zeide: wy willen ons met geweld daartegen versetten; één derde: laet ons met geweld het klooster ingaan, wie weet, hoe dat deselve mishandeld worden? soo dat de oproer aanstaande was. De paters vol vrees, datter iets om hunnen wil soude voorvallen, hebben middel gesocht om aen de borgers te kunnen spreken. Eyndelyk is de paterkoster, met naeme *Wouters*, aen de deur des convents gekomen en heeft alsoo de borgers toegesproken van sig te stillen en vreedsaem te blyven, want dat men sig moet schikken in den wil des Heeren en meer andere vermaningen. Terwyl hy nog besig was met spreken, is gekomen de brigadier van de gendarmen en stiet hem met synen voet het klooster in. De borgers siende dat de oproer tot naedeel van de paters soude strekken, hebben sig gestilt, sonder nogtans dat het klooster van hun verlaeten werd. Men heeft het klooster alsdan gesloten en de deur beset met gewapende mannen. De commissaris riep den pater Guardiaen tot rekening, met naem *van Loosen*, van Roermond geboortig, wiemedede den Eerw. pater *Wouters*, koster der kerk, geboortig van *Mecheln*. Terwyl dezelve besig waeren, doorliepen de soldaeten de kerk en het klooster. Men heeft nae de opening der kerk het crucifix van den altaer van den H. Franciscus in stukken gevonden, als ook eenen arm afgehouden van het beeld van Onze Lieve Vrouwe. Jae men heeft

hun (de soldaeten) sig sien aan het volk vertoonen int misgewaed, de cingels om hun ligchaam gedraaid als een priester. Anderen droegense aen de saebels, andere om hunne chasseurs-mutsen. Jae men heeft se nog denselven avond, in de herbergen gesien met deselve, by vorme van nestels om hunne schouders, en de amicten droegense als neusdoeken in hunne sakken. Ik geloove niet dat dit hunne orders syn geweest. De oploop duerde tot omtrent 's avonds 8 uren, alswanneer de commissaris en agent met eenige gewapende mannen uit het klooster kwamen en seyden aen de borgers, dat de paters nog souden blyven tot des anderen daags; dit was om het volk hierdoor van het klooster af te trekken, hetgeen ook van veelen verlaeten werd. Echter kwam het ongelukkig uur van hun vertrek. Naer alvorens den segen of benedictie des Guardiaens ontvangen te hebben, in presentie van nog eenige Franschen, die nog binnen waeren gebleven, geleidde men hun één voor één tot aen de deur met eene brandende keerse in de hand. De paters waren van dien oogenblik van alles ontslaegen, uitgenomen de guardiaen en de koster, die nog voor eenige saeken responsabel bleven.

1797, den 17 February, moesten de Religieusen van de Abdye *Munster* en den volgenden dag de religieusen van *St. Gerlacus* hunne kloosters verlaeten.

1797, den 21 Mey, werd gepubliceerd, dat de priesters moeten den eed doen aen de Fransche natie, by foute van wat, de kerkdiensten naer tien dagen, zoude komen te cesseeren. Men heeft geenen eenen priester gevonden, die tot den eed is overgegaan en alsoo is de kerk gesloten geworden, dog niet langer dan tot den

volgenden dag ten drie uren nae den middag met deze voorwaarde, dat geen priester hoegenaamd, pastoreele bedieningen mogt doen, gelyk als doopen, biechten, prediken, catechiseeren, trouwen of begraeven. Doch dit laatste, te weten het begraeven, heeft men langen tyd hiervoren moeten doen sonder ceremonie op de straet; men moest den dooden brengen sonder kruys of priester tot in de kerk. De bedienaers mogten geen misse lesen naar de tien daegen der publicatie, wegens het refuseeren van den eed; doch heeft men weder voor eenen korten tyd onsen godsdienst sien herbloeyen, maer alleen binnen de mueren. Hoe en op wat maniere dese permissie bekomen is, weet ik niet; maer voor soo veel ik vernomen heb, souden geestelyke en wereldlycke personen hier toe geld gesplendeerd hebben. Maer al was het dat de yver van de Christenen tot het openhouden der kercken, te saemen met het geld, dat er toegewend werd, ook nog soo groot was, soo is toch den 24 Augustus een harden donderslag er op gevolgd, een slag soo groot, dat hy alle weldenkende Christenen in het herte getroffen heeft, en men de droefheyd over het verlies der godsdienst in aller oogen heeft konnen lesen. Edoch het is aen onse Roomsche Catholyke Religie eygen, vervolgingen te lyden, naer het voorbeeld van onsen meester Jesus-Christus, die met het oog op dese vervolgingen gesegd heeft: *als sy u vervolgen in eene plaetse so vlugt naer de andere*. Dese lesse heeft men alhier sien volgen, op den 27ten van denzelfden maend, alswanneer de borgers begonnen hebben zich te begeeven naer *Melick*, een dorp omtrent eene uur van de stad, op Gulikschen bodem gelegen, om mis te hooren. De borgers hebben ook possessie gehouden van hunne

Cathedrale en parochiale kerk, en men heeft aldaer op de werkdagen 's daegs drie maelen en op Zon- en feestdagen vier of vyf malen den Rosenkrans gebeden met andere officiën en lytaniën, volgens iederen feestdag, dien men was vierende. Eens heeft sich een voormalig priester der Kruisheerenorde⁽¹⁾ verstout om mis te gaen lesen in de Kerck van den begynhoff. Deze priester werd gesouteneerd door een of twee rycke borgers; maer men heeft hem trachten te vangen en voor het regt trekken, soo dat hy genoodsaekt geweest is van sig te retireeren van het ingelyfd land en zig te begeven op den Guliker bodem, alwaer hy ook van den borger, die voor hem soude instaan, is onderhouden geworden, tot op den tyd van de generaele vlugting der priesters.

1797, den 3 September, heeft men achter de Capel van O.L. Vrouwe in 't Sand, in eene noodkerk, van planken gemaekt, de eerste misse gedaen. Deze noodkerk was geset tusschen den zoogenoemden *Armenhof* en den hof *Muggenbroeck* op den scheydweg, die de grens uitmaekten tusschen het ingelijfd- en het Gulikerland. Maer al was het dat men alles inspande om den Godsdienst in stand te houden, echter heeft het niet lang geduurt of het is alweder door andere uytvindels belet geworden, waervan verders zal gehandeld worden.

1797, den 28 September werd het luyden der klokken verboden. Men heeft echter een uytvindsel gesocht om dit gebruik te bewaren; want men heeft 's morgens, 's middags en 's avonds het *Ave-Maria* geluyd, op voorwendsel van aen de arbeyders hunnen tyd van werken aen te kondigen; maer ook dit is al welhaest verdwenen.

(1) Pater Deerlings. Zie G.M. Poell: *Beschryving van Limburg* bladz 220.

1797, den 29 September heeft alhier omtrent onse stad de eerste priester synen eed gedaen van getrouwheid aen de fransche Republiek. Hy was geboortig van *Maeseeyck*, syn naem was Fijten⁽¹⁾ capellaen van *Kessenich*. Hem werden door de Franschen aangeboden verscheydene pastoryen in het Luykx diocese, van al dewelke hy tot de syne genomen heeft die pastorye van *Thorn*, waerhy den 7 October heeft bezit genomen en den wettigen onvereeden herder, den Eerw. Heer Ramaekers, geboortig van Roermond⁽²⁾ heeft doen retireren uit syne pastory. Den 15 October, wesende een zondag heeft hy de publieke pastoreele dienst gedaen, in denwelken sich maer alleen bevonden vyf inwoonders van *Thorn* en twee gendarmen tot syne verseekering en bewaering tegen onverwachten oproer.

1797, den 7 October, heeft men weder verboden het luyden der klokken, soo dat het *Ave-Maria* hierdoor is verdweenen. Mede is aen den priesters verboden van op Guliker bodem te gaen mis lesen, soo dat onse tente of noodkerk, van welke ik gesproken heb, is moeten afgebroken worden, en alsoo de borgers sig weder naer *Melick* hebben begeven om missen te hooren.

1797, den 24ten of 25 Oct.⁽³⁾ is hier gearriveert syne Eminentie de Cardinael aertsbisschop van *Mechelen*

- (1) Theodoor *Fyten* volgde in 1793 als kapelaan te *Kessenich* op, aan Martinus *Rutten*, die alsdan te *Sittard* eene kanoniksyd aanvaard had.
- (2) Joannes-Henicus-Antonijs *Ramaekers* was 1776-1780 student in het Seminarie te Roermond. Den 8 Aug. 1776 verdedigde hij er zijne theses: *De Sacramentis in genere et specie*. Roermond apud D Mackay, in 8°. *Ramaekers* werd in 1803 pastoor te *Roosteren* benoemd.
- (3) De kardinaal Johan-Hendrik graaf van Frankenberg werd bij besluit van de nationale vergadering, gegeven te Parijs, den 10 Oct. 1797 tot deportatie buiten de grenzen van het rijk veroordeeld. Dit besluit werd den 23sten ten uitvoer gebragt, zoo dat hij naar alle waarschijnlijkheid den 25sten door Roermond werd geleid. Frankenberg vestigde zijn verblijf aanvankelijk te Emmerik en later te Borken. Zie A. Theiner, *Jean-Henri comte de Frankenberg cardinal archévêque de Malines et sa lutte pour la liberté de l'Eglise*. Louvain 1852 in 8° p. 227.

vergezeld van een escorte husaeren om getransporteerd te worden naer de andere zyde van den Ryn, overmits hy weijgerde den eed te doen aen de Fransche republiek, soo men seyde.

1797, den 3^{den} December, wesende eerste zondag van den advent, is morgens tusschen 11 en 12 uren de kerk, te weten de parochiale en cathedrale kerk gesloten door de gendarmen, commissaris en adjoint *Danen*. Den kuster werd genoodsaekt van de sleutels te brengen op het stadhuys.

1797 den 28 November heeft men te *Sittard* gesien een droevige tragedie en dat op Guliksch grondgebied. Het clooster der paters Predikheeren aldaer werd overrompeld door de fransche soldaeten, ten tyde dat de Paters in den refter bezig waren met eten. Men rande hun aen, sonder toe te staen van nog eens naer hunne celle te mogen gaen, en men sette hen denzelfden dag nog op karren, te weten seven paters en eenen broeder, en men transporteerde hun onder escorte van husaeren naer de stad *Duren*. De overige paters werden bewaekt in hun klooster tot den 30ten en werden alsdan denzelven weg getransporteerd.

1797 den 28 November heeft men 's avonds om 8 uren de kerk van het begijnhof gesloten en verzegeld.

1797, den 4 December omtrent 10 uren voormiddags heeft men de kerk van de gewezene paters minderbroeders gesloten en verzegeld, zoo als de parochiale en die van het begijnhof. Noteert dat deze kerk van den tyd der suppressie tot nu toe, onder waerborg van eenige borgers uit de buurt, was opengebleven. Het licht en de andere kosten die gedaen waren syn

betaeld geworden door de mildheid der buuren en der burgers en door den offer.

1797, den 7 December, werd afgekondigd, dat alle priesters van wat conditie sy syn, zonder exceptie, moesten binnen vier dagen opgaef doen van hunnen ouderdom, geboorteplaats, hunnen naem, verblijfplaats en bedieningen waerin zy geweest waeren voorheen.

1797, den 7 December heeft men van de Abdye Munster een gevangenhuis gemaekt⁽¹⁾.

1797, den 9 December werd afgekondigd van binnen twee dagen opgaven der geestelyken te doen, zoo als gezegd is, en dat de geestelyken binnen drie daegen den eed zouden doen van gehechtheid aen de Fransche republiek. Dezen eed bestond in de volgende: ‘Ik zweer haet aen het koningschap en de anarchie, aenklevigheid en getrouwheid aen de republiek en aen de constitutie van het derde jaer.’⁽²⁾

1797 den 9 December zyn de pastoor der parochie, Joannes-Renerus *Mathei*⁽³⁾, de kuster *Kelleneers* en de kerkmeester H. *Bekkers* in civiel arrest gesteld. Den tweeden kerkmeester *Eckmiller*, die absent was, werd syne kamer versegeld, en men heeft seffens den inventaris gemaekt van de gereede kerkegoederen. Toen den inventaris klaer was syn de bovengemelde des anderen daegs op vrije voeten gesteld. De Heer pastoor soo ontslagen van de arrest, kreeg met eenen order om binnen vyf dagen syne pastoreele woning te verlaeten.

- (1) Een vleugel dezer abdij is gevangenhuis gebleven tot in 1864; het werd alstoen verplaatst naar het nieuw gebouwde huis van arrest, op het voormalig bisschoppelijk hof
- (2) Men leze over de zienswijze van den Bisschop van Roermond en diens geestelijkheid ten opzichte van den eed mijne aantekeningen in den *Godsdienstvriend* van 1861, deel LXXXVII, bladz. 176-182.
- (3) Ibid. bladz. 162-163.

1797, den 10 December, quam een nieuw ongeval, dat de droefheid der burgers ten top dreef. Men had een voor een alle de kerken der stad gesloten, maer ons bleef nog over het klooster en de kerk der religieusen Urselienen. Deze kloostervrouwen waren niet uitgejaegd; nogtans moesten sy, al van over langen tyd, in wereldlyke klederen in hun klooster gaen. Men hoorde van tyd tot tyd zeggen, dat deze Religieusen in hun klooster souden blyven, overmits sy de jonge dochters, voor niets, in alles instruiseerden. Maer de saeken naemen eene andere wending. Hare kerk, onse laetste toevlugt om God in het gemeen te dienen, onze eenigste hoop in den nood, werd op deesen dag gesloten. Welke middelen de borgers nu verzinden, om hunnen God te dienen, zullen wy later zeggen.

1797, den 12 December, heeft den Eerw. pater Ambrosius *Schmising* synen eed gedaen. Hy was geboortig van *Tongeren*, lid van het Predikheeren orde, gewesen regent van het bisschoppelyk Seminarie⁽¹⁾ en doctoer in de Godheyd. Nadat hy van het regentschap afgezet is worden, is hy eenigen tyd als economus op het armen- en weeshuis geweest, waervan hy naderhand ook is afgezet geworden. Noteert dat deze beide afzettingen geschied syn, vóór dat er eenige gedachte geweest is van den eed te doen.

- (1) Het docerend personeel bij het groot seminarie te Roermond bestond in 1778 uit de volgende professoren: F. Ambrosius *Schmising*, S.Th. Doctor, S. ord f.f. praed. Seminarii regens. F. Guilielmus *Coppens*, ord. f. f praed S Theol. praeses Seminarii subregens. F. Franciscus *Mar[e]chal*. ord f.f. praed. in Seminario episc S. scripturae professor. F. Cornelius-Josephus *Peltiers* S. ord praed., S. Theol. L. et in Seminario episc. professor. F. Antonius *Brants*, S Theol. professor. Van October 1777 tot 1780, namen 121 studenten aandeel aan de verscheidene cursussen der Theologie. De gebouwen van het voormalig Seminarie waren gelegen op de *Veldstraet* en worden thans gebruikt tot b[u]reau der telegraphie.

1797, den 13 December, werd de Capel van O.L. Vrouw in het *Sand* ook gesloten en gesegeld op deselfste manier als de andere kerken. Nae het sluyten van alle deese kerken maekten de borgers bidplaetsen in die huysen der stad, die daartoe geriefelyk waren. Het licht en al de andere onkosten werden door deselve met liefde betaeld. Maer al was het dat de Catholyken alle mogelyke middelen inspanden, om de gedachtenis van hunne godsdienst te houden, soo kregen sy nogtans, in den loop van denselfden maand December, alweder eenen nieuwen slag. Daer werd gepubliceerd door de Regering een verbod tegen die byeenkomsten, als strydende tegen de wet. Ieder borger die syn huis tot sulke byeenkomsten verleende, soude met de gendarmen naer de gevangenis gesleept worden en volgens de wet gestraft worden.

1797, den 16 December, heeft de voornoemde Pater *Schmising*, als vereede priester, de eerste mis in de kerk der Urselienen gedaen, welke kerk wel gesloten maar niet verzegeld was en aldus nog onder het bestier der stads regering stond. Zijne mis begon om negen uren, nogtans met seer weinig toehoorders. Zij werd gediend door den zoon van Paulus *Hanschon*, by denwelken pater *Schmising* in de koste was.

1797, den 26 December, wesende den feestdag van den H. Stefanus, werden eene menigte manspersonen gearreteerd door de gendarmery en de husaren, overmits het gaen naer *Melick* ter kerk om mis te hooren. Men bragt het getal van circa 80 binnen de stad op het stadhuis, teekende hunne namen op en liet hen daarmede vry. Dese campagne is twee of dry malen op denselfden voet vernieuwd geworden. Men heeft de borgers ook afgevraagd waerom sy niet hier in

onse stad naer de misse der vereede priesters ginge[n] en of de mis van deselve niet goeden wettig was. De borgers gaven tot antwoord, dat sy sig bedienden van de vryheid door de wet erkent, en verders dat sy de geldigheid van het Sacrificie der mis niet wilden aenraken, maer dat sy wilden luisteren naer hunne wettelyke herders den aertsbisschop, den bisschop en het kapittel der domkerk van dewelke geenen eenen tot den eed is overgegaen.

1798, den 20 jan. wesende sondag, werd de boom der vryheid geplant. Het was een eikenboom, versierd met linten van drierhande kleuren, gelyk de cocarden, te weten wit, blaauw en rood. De planting ging vergezelschap van musiek en sangh; alle de bedienaers van het canton van Roermonde waren tegenwoordig.

1798, den 26 January, werd de parochiekerk weder geopend. Men begon dien selfden avond ten zes uren den rozenkrans en andere gebeden te bidden. Des zondags kwam Pater *Schmising* ook aldaer mis lezen, maer door dat hy door eenige borgers uitgespot werd, is een bevel aan den koster gegeven van de kerk niet te openen, sonder voorkennis van Pater *Schmising*.

1798, den 4 February, werd de kerk wederom gesloten voor alle borgers, uitgenomen voor Pater *Schmising*. Intusschentyd hebben 12 borgers den eed gedaen en de kerk is weder geopend en de Rosekransuur is gevolgd van verscheidene borgers gelyk ook de misse van Pater *Schmising*. Noteert echter hier, dat er ook vele borgers waren, die soo min den Rozenkrans als de misse van Pater *Schmising* hebben willen bywonen, omdat van de 12 borgers, die den eed gedaen hadden er altyd eene moest daar zyn om voor te bidden.

1798, den 6 Febr., werd gepubliceerd, dat alle blasoenen wapenschilden of teekenen voor huizen en anderszints, binnen twee mael 24 uren moesten afgedaen worden, op straf van confiscatie van sulke huysen of plaetsen ten voordeele der Republiek.

1798, den 7 Febr., werd gepubliceerd, dat alle geloofteekenen, heiligenhuiskens, capellekens, beelden van Christus of van de Heiligen op straet staende, moesten afgebroken, uitgeroeid of bedekt worden. Om dit naer te komen zyn eenige capellekens van O.L. Vrouw met eenen muer omtrokken geworden.

1798, den 28 Febr., werd aen de religieusen van het klooster der Urselinen, die men stellig meynde te blyven, aengekondigd van sonder uytstel te vertrekken, sonder dat men haer, soo als dat aen de andere religieusen geschied was, eenige *bons* presenteerde. Zy werden dienselfden avond nog geplaetst in het huys van den canonic en cantor der kathedrale kerk, Gosuinus van *Wevelinghoven* J.U.L. In desen selfden maend van February werden te *Tegelen*, by Venloo, eenige vierige kogelen gesien door de locht vliegen tot over de *Maes*.

1798, den 5 Maert, moesten hier in dese stad alle geloofteekens en kruisen van kerken en torens gedaen worden. Het beeld van den H. Christophorus, patroon der stad, staende op den toren der Domkerk, als wesende onmogelyk van af te doen, is maer alleen beroofd geworden van den werelbol verciert met een kruis, dien het kindje Jesus droeg hetwelk is sittende op de schouder van den heiligen. Men heeft ook een stuk van synen staf afgenomen en daerop gezet de roode Jacobynen muts tot verbeelding van de vryheyd.

1798, den 20 Meert, werd gevierd het feest der ouderlin-

gen. Onder de ouderlingen, die zeven in getal waren, werd er één opgemerkt die altyd beefde. Dit feest werd vergeseld soo door het geluyd der klokken, als door gesang, musiek en oratiën. In den avond moest op order van de Regering door de borgers geillumineerd worden.

1798, den 1 April, wesende Palmsondag gingen de gendarmen met den commissaris huyssoeking doen by de priesters, die al langen tyd in het geheym hadden mis gedaen en de HH. Sacramenten uitgedeeld. Een priester, ex-jesuiet, met name *Erikx*, werd genoodsaekt haestig te vlugten. Men heeft alles in syn huys opgeteekend en hy werd gesitteerd op het stadhuis; maer hy is niet gecompareerd, maer heeft de vlugt genomen over den Ryn.

1798, den 1 Mei, werd gepubliceerd, dat men niet moest vieren de Sondagen, maer de *decadi* of tiendagen en dat men alsdan onder sware straf geen publiek werk mogte doen.

1798, den 2 Mei, werd geaffigeerd dat alle koopmansboeken, rekeningen en verdere saeken van belang moesten op getimbert papier geschreven syn, onder straf van 30 guldens.

1798, den 15 Mey, werd verboden, dat voortaan de uitbelder of bekendmaker der sterfgevallen, niet meer mogt versoeken een gebed voor de overledenen, hetgeen alhier een gebruik was, maer alleenelyk moest bekend maken de dood van den afgestorvenen; wie mede, dat men ook geene teekens of lykborden aen het huis der afgestorvene mogte plaetsen.

1798, den 30 Mey, vierde men den feestdag *de la Reconnaissance* of Erkenntenis met deselfde solemniteyten als boven. Men plaetste op eenen daertoe gemaekten

theater eene statue gekleed in het wit. Dese moest verbeelden de godin der vryheyd. Noteert dat dan altyd werd gesproken van de vryheyd en gehandeld in den naem der vryheyd, en overal legde men in naem dier goddelooze Fransche vryheyd, kluisters aen onze voeten en banden aen ons geweten.

1798, den 8 Juny werd ook aen de vereede borgers verboden den Rosenkrans te bidden. En alzoo is de Capel wederom gesloten geworden; alleen is de parochiekerk open gebleven ten dienste der vereede priesters.

1798, den 9 Juny, werd een nieuwe inventaris gemaekt der kerkegoederen, in de kapittelskamer, en by gebrek aen sleutels heeft men alles met geweld in stukken geslagen.

1798, den 9 July, werd gevangen den Eerw. Heer pastoor en deken van *Grathem*⁽¹⁾ een dorp twee uren van onse stad. Den 10 July 's morgens om vier uren werden gevangen alhier in de stad den Eerw. Heer *Houwart* pastoor van het Begynhoff, de Heer *Bosch* en de Heer *Crebbers*, beyde vicarissen der parochiale kerk, drie paters gesupprimeerde minderbroeders uit het convent alhier, met name *Schoffers* wesende jubilaris, *Van Ham* en *Wouters*, als ook den Eerw. Heer *Ryks* pastoor te *Montfort*⁽²⁾. De gevangene ses priesters van deze stad werden nog denzelfden dag in twee rytuygen, onder escorte van sestien hussaeren en gendarmen getransporteerd naer *Maestricht*. Sy syn aldaer gebleven tot dat alle de gevangene

(1) Zijn naam was *Engels*; hij stierf als pastoor te *Grathem* omtrent het jaar 1820.

(2) In de omschrijvingsakte van het bisdom Luik (1803), vinden wij zekeren Heer Streignaert als pastoor te *Montfort*.

priesters byeen waeren en alsdan syn de jongen vervoerd geworden naer de eilanden over see en de ouden op andere vreemde plaetsen. Den ouden jubilaris minderbroeder pater *Soffers* hebben sy te *Maestricht* gelaten, alwaer hy in de gevangenis is gestorven. Het was op desen dag eene droefheid in de stad onder de borgers, dat ik deselve met myne pen niet kan uitdrukken, want van den eenen kant moesten wy sien onze sielbestierders wegvoeren als de slechste menschen, en van den anderen kant moesten wy hooren en sien, dat de ongevangene priesters sig moesten verstemen in afgelegen huizen en verborgen plaetsen, jae selfs in bosschen en achter de haegen, dat sy om te ontsnappen aen de vervolgingen sich moesten verkleeden den eenen als een akkerman, met syne schop in de hand, eenen tweeden als een voerman met kar en paerd, een derden als een ambagtsman, een vierden als een schaepsherder en soo voorts, tot dat sy allenskens afgemat van het swerven en verschrikt door het klimmend gevaer, den eenen voor, den anderen nae, stad en dorpen hebben verlaten. Soo dat men dagelyks meer en meer de straffende hand van God voelt nedervallen, en alhier bewaerheid wordt wat Jesus selver heeft gezegd: *Ik sal den Herder slaan en de schaepen zullen verstrooid gaen*. Seven priesters syn niet gevlugt, maer hebben hunnen eed gedaen.

1798, den 15 July, dwong men de armen uit ons armen en weesenhuys, om by te wonen het Sacrificie der H. mis van de vereede priesters. Sy syn allen gekomen, uitgenomen de jongens, die sig beriepen op de vryheid; edoch daernaer syn sy moeten compareeren. Dien zelve dag werd door de gendarmen een nieuwe aanval,

tot *Melick*, op de borgers en de boeren gedaen. Men geleydde eenigen naer de stad, en een ieder werd in bysonder gevraegd wie dat er had de misse gedaen; maer allen waren onwetende. Wanneer de Franschen aenkwamen was de priester byna aen de Consecratie der mis. Hy is van den altaer gegaen en sig ontkleed hebbende, is hy als een boer, geheel onbekend, uit de kerk gegaen. Merkt hier aen: dese priester was by ons vicarius en sangmeester, en wanneer hy uit de stad moest gaen, soo heeft hy te *Melick* syne capellanie selve gaen bedienen, die hy voorheen van eenen anderen had laeten bedienen.

1798, den 24 July, werd gevangen genomen den ouden Eerw. Heer pastoor van *Melick* door vier gendarmen en werd op eene kar getransporteerd op *Aaken*. Nae aldaer eenige dagen in civiel arrest te hebben geseten is hy getransporteerd naer *Luyck* en daarnaer op eene andere stad met name N., alwaer hij naer eenige maenden verblyfs in den Heer overleden is. De reden waerom dit transport geschied is kan een ieder wel denken.

1798, den 29 July en naevolgende dagen syn door eenen procureur verkocht geworden, de meubels en ornamenten der kerken. Het meestendeel der saeken van belang syn door particuliere borgers met hoop op de herstelling der Godsdienst aengekocht. Ik merk alleen tot gedachtenis aen, dat den orgel, twee kleyne altaerkens en de communiebank van het Begynhoff syn gekocht door de gemeente van *Herkenbosch*, om in de kerk aldaer geplaatst te worden.

1798, den 15 Augustus, op den feestdag van de Hemelveert van Maria werden eenige borgers, komende van *Herkenbosch* om mis te hooren, gearreteerd op den weg

en getransporteerd door de gendarmen naer het *Munster* en gesteld in civiel arrest, waervan sy echter weldra syn ontslaegen en op vrye voeten gesteld. Des namiddags zaten vier menschen te bidden achter de gesloten capel in het *Sand* en werden door de gendarmen gearresteerd en alsoo naer de stad gebragt in arrest. De kersen die aen de gesloten deur der capel stonden te branden, werden door de Franschen onder de voeten getrapt.

1798, den 10 September, werd stiptelyker vernieuwd het gebod tot viering van de *Decadi*. Alle werken hoegenaemt, alle koopmanschappen, wie deselve ook maer mogten syn, waren op die daegen, onder groote straf verboden. Alleenelyk werd toegelaten het verkoopen van brood by de bakkers, en verders dat alleen, wat de grootste noodzakelykheid voorderde.

1798, den 11 September, is er eene generaele huisvisitatie gedaen door de gendarmen en andere militairen in de huysen der gevluchte priesters, om den eenen of den anderen priester te ontdekken; maer niemand is, God lof, gevonden.

1799, den 21 December, of den 1sten Nivose 8de jaer, werd de nieuwe Constitutie afgekondigd.

1800, den 1 February, of den 12 Pluviose 8de jaer, werd aen alle afwesende priesters hunne wederkomst toegelaten, onder handschriftelyke getuigenis van acht borgers dat sy, in eenen bepaalden tyd, by den *arrêté* vastgesteld, geenen dienst hebben gedaen. Deese terugkeering was echter niet toegelaten aen die priesters, welke als émigranten waren gedeclareert. Maer vier of vyf dagen hiernaer is de wederkomst toegelaeten geworden aen alle priesters op den voet als hierboven.

1800, den 6 February, is den eersten afwesigen priester en canonik onser Kathedraele Kerk met name *Haex*⁽¹⁾, alhier binnen onse stad gekomen met synen broeder, pastoor tot *Maesniel*, en den volgenden dag ook de Eerw. Heer vicarius *Ubbels*, tot groote blydschap van de inwoonders.

1800, den 26 February, 's namiddags omtrent half vier uren, is de capel van O.L. Vrouw in het *Sand*, weder geopend, en den 28 dito werd er eene hoogmis gedaen door den Eerw. Heer *Van de Greyn*, geëede priester. Deese capel is sedert den 13 December 1797 geslooten geweest.

1800, den 12 Meert, syn tot groote vreugde van de borgers alhier, van het eiland *Rée* wedergekomen, de Eerw. Heeren *Houward*, *Bosch* en den minderbroeder *Van Ham*. Zy waren den 10 July 1798 van hier naer het eiland *Rée* gevoerd geworden.

1800, den 11 July, is nieuw goed, droog koren gemaelen, op de watermolen alhier.

1800, den 12 July, is de Minderbroederskerk weder geopend om den Rosenkrans te bidden, en den selven dag is de Rosenkrans reeds gebeden geworden. Zes borgers hebben den eed van getrouwheid moeten doen aen de Constitutie. Zy ageerden alsdan als ministers van de culte. Daer syn echter nog eenige inwoonders geweest, die noch in de kerk der vereede priesters, noch in die der vereede borgers hebben willen gaen, soo dat men destyds in onse stad drierhande soorten van Roomschen heeft gehad, alhoewel een ieder in onse stad syn leven schikte

(1) Henricus Haex, geboortig van *Weert*, was Licentiaat in het Kerkelyk regt en Kanonik eener tweede fondatie.

naer de geboden der H. Kerk en men in de geloofsartikels overeen kwam.

1800. In dit jaer hebben wy soo eene schrikkelyke droogte beleefd, datter weinig boekweyt, aardappelen en potagie gewassen is. De droogte heeft begonnen den 21 of 22 Juny, en heeft geduurt tot den 20 Augustus sonder eenigen regen of donder, soo dat vele menschen genoodsaekt syn geweest aen hun vee stroy en meel te voederen. De boter is betaeld geworden aen 16 stuyver Cleefsch het pond. Daer syn bynae geene beken meer hier omtrent met water voorsien geweest. Jae ware de Roermondsche watermolen er niet geweest, dan soude men gebrek aen gemael van graenen gehad hebben, ter oorsaake, dat het binnen veertien dagen ook niet gewaeld had.

1800, den 9 November, 's namiddags tusschen twee en drie uren is er eenen geweldigen stormwind ontstaen, die tot 8 uren 's avonds geduurd heeft, en in onse stad en andere steden en dorpen groote schaden veroorzaekt heeft. Onse parochiale kerk is wel verdorven voor 400 of 500 kroonen, een gedeelte der kerk van de voormalige Kruisheeren is ingestort, eene muur van het klooster der gewesene Minderbroeders en eene van het gewesene convict of Jesuitenklooster zijn ingeslagen. Ook nog een huys, eene schuur en eene kamer van drie verscheydene personen, eene menigte van schoorsteen, daken en glazen syn ingestort. In een woord ik geloof, dat er niet een huis in Roermond is geweest, of het is aen vensters, glazen, daken, schoorsteen of elders beschadigd geworden. De straeten waren 's morgens allen bedekt met pannen en leyen, lood en blik uit de goten, gemengd met hout, stukken steenen, kalk

en glas. Het was of in de nacht onse stad door den vyand was beschoten geweest.

1800, den 8 July, syn nieuw gemaekt geworden de verlaeten van de olie- en looy molen.

1801, den 21 July, is het verlaet nieuw gemaekt geworden van de meelmolen. De eerste nagel is geslagen door *S. van Beringen*, directeur der molens namens de Heeren *Burghof, Compans, Magnée, Heesen* en de erfgenaemen *Mathei*.

1801, den 9 November, is het feest gehouden binnen Roermond wegens den generaelen vrede. In den winter tusschen 1801 en 1802 hebben wy seven mael hoog waeter gehad, waerdoor de meelmolen twee mael eenige dagen niet heeft kunnen malen, en de oly- en pelmolen omtrent drie maenden voor en naer heeft stil gelegen. Het water van de *Roer* was op dag en nacht tusschen den 23 en 24 Febr. acht voeten opgelopen. De *Roer* en de *Maas* hebben overal grooten schade gedaen.

1802, den 26 Augustus, is het Cruys weder op onse parochiale kerk opgeregt geworden. Dese geloofteekens syn afgedaen geworden van de kerken en elders in het jaer 1798 den 5 Meert; soo dat onse kerken van deese teekens syn beroofd gebleven 4 jaeren, 5 maenden en 21 daegen.

1802, den 27 Augustus, heeft men eyndelyk den vrede sien herleven en de kerk sig sien verblyden. Onsen Eerw. Heer pastoor *Mathei* heeft het sermoon, de hoogmis en het *Te Deum laudamus* gehouden in de parochiale kerk. De kerk heeft men vervuld gesien met eene menigte van menschen. Alle autoriteiten in dienst der Republiek syn er tegenwoordig geweest. De vreugde van de borgers was soo groot, dat er eene

menigte niet gewerkt, en hunne winkels gesloten hebben. Menigvuldige inwoonders hebben 's avonds hunne huysen geillumineerd. De pastoor heeft afgekondigd, dat de godsdienst weder openbaar op de straat mogt geschieden. Tot gedachtenis; het is nu op desen dag jarig, dat wy den eersten keer naer *Melick* syn gegaen; het is nu geleden vyf jaer.

1802, in den maand Sept., is den bouw op het *Steyl* van den hovenier geheel nieuw gemaekt. Den eersten steen is gelegd door *S. van Beringen*, namens de Compagnie.

1803, den 2 December, is de kerk van de abdy Munster geopend geworden en er den goddelyken dienst in gedaen. Zy is gesloten geweest 6 jaeren, 9 maenden en 15 dagen.

1804, den 2 December, is gekroond geworden binnen *Parijs*, als Keyser der Franschen, Napoleon-Bonaparte, door onsen allerheiligsten Vader, Paus Pius VII.

1807, den 27 April, is begonnen gebouwd te worden de papiermolen. Den eersten steen is gelegd door den Heer Advocaet *Magnée*, namens de geheele Compagnie.

1809, den 6 October, is beginnen gebouwd te worden de volmolen. De eerste steen is geleyd geworden door de twee mevrouwen *Michiels* en *van Afferden*. De eerste steen was gemaekt van mergel; hy geleek in vorm op eenen tigelsteen. Midden in den steen is geplætst een looten doosje, in hetselve een klein verguld doosje waerin liggen twee gedenkpenningen, waerop gegraveerd is: *H.A. Michiels et madame son épouse J.M. Bosch, le 6 octobre 1809. - Alexandre van Afferden et madame son épouse Agnes Petit, le 6 octobre 1809.* Dese steen ligt op den hoek naer het suyden.

1810, in de somermaenden syn hier omtrent Roermond, op eenige dorpen geweest een kud wolven, die weggerukt hebben vyf kinderen en deselve teenemael hebben verscheurd en vernietigd.

1810, den 14 September, hebben wy hier in onse stad van Roermond in de parochie-kerk van den H. Christophorus ontfangen het weyd vermaerd genadenbeeld onses Heeren Jesus-Christus, eertyds gerust hebbende in het adelyk klooster *Dalheim*, by Wassenberg. Hetselve is met groote solemniteyt afgehaeld uit het clooster van St. *Gerlacus*, te Roermond, en door acht priesters, vergeselschap door eene menigte van menschen, gedragen naer de groote kerk. Aen de kerkdeur werd de stoet door het groot musiek verwelkomd en geleid in de kerk, onder het luyden der klokken en het singen van lofsangen. Nae het eyndigen van het sermoon en der hoogmis, die op het solemneelste gesongen werd, is de plegtigheyd gesloten geworden met de processie door de kerk en den lofsang: *Te Deum laudamus*. Den volgenden dag, weesende den 15 September, is de eerste mis aen den autaar van dit genadenbeeld gelesen door den Heer canonik *Lemmens*⁽¹⁾ en is gediend geworden door my noteerende S. *Van Beringen*.

1811, in dit jaar syn de lindeboomen geplant geworden op den weg van O.L. Vrouw int *Sand*. Den eersten boom is geplant door den Heer *Van den Bergh* adjoint van Roermonde en kerkmeester van de parochiekerk.

1811, den 10 Junij heeft de stad Roermond het geluk

(1) Joannes-Albertus *Lemmens* S.Th.L. was gegraduateerde Kanonik en Examinator synodalis bij de Domkerk. Hij stierf te Roermond, den 9 Maart 1813, oud 61 jaren.

gehad van met alle plegtigheid te ontfangen en te verheffen, het beeld en de reliquien van den zaligen *Franciscus de Hieronimo*. Desen feestdag is met groote muziek en onder veel godsvrucht gevierd geworden. Gedurende de acht volgende dagen is er dagelyks hoogmis en lof geweest. De zalige *Franciscus de Hieronimo* is een bysondere voorspreker in allen nood en bysonder in de vervolgingen tegen de Roomsche religie.

1811 is het groote *Kellegat* nieuw gemaakt.

1814, den 13 January syn de Franschen vertrokken uit onse stad, onder het geleide van den Maréchal Duc de *Tarante*. Den 14 dito is het laetste paerdenvolk van de Franschen hier door gepasseerd.

1814, den 17 January zynde St. Antoniusdag hebben de Russische soogenoemde *Cosakken*, onse stad, tusschen vyf en zes uren 's avonds ingenomen; zy waren één officier en zes man.

1815, in dit jaar is onze stad Roermond gekomen onder den konink van Nederland.⁽¹⁾

1815, den 30 Augustus syn de eerste requisitionnairen of lotelingen afgetrokken naer de stad *Luyk*, om aldaer te verblijven in den *dépot*.

1816, den 27 Mei is alhier te Roermonde op het *Steyl* in het groot *Hellegat* een stuer gevangen wagende een-en-veertig pond.

1816, in den Mei heeft het beginnen te regenen en dit heeft geduert den geheelen somer door, weinige dagen en weynige nachten syn geweest van warmte. Indien men alles byeen reket syn er geene acht dagen geweest van zonnenschyn en warm weder. De regen heeft geduurt den somer, den herfst en tot den ge-

(1) Volgens het traktaat van *Weenen*, gesloten den 9 Junij 1815.

heelen winter. Men heeft bynae geen son meer sien schynen en het was een onvrugtbaer jaer. Er was weinig rogge en tarwe en bynae geene boekweyt. Alleen de gerst en de haver was menigvuldig geweest. De duurte der levensmiddelen was voor de borgery afschrikkelyk, want den rogge is met het begin van den oogst betaeld geworden tegen zes fransche kroonen het malder⁽¹⁾ en steeg van af den maend September altyd al meerder en meerder in prijs; soo dat gedurende het grootste deel des jaers tot den volgenden oogst toe den rogge heeft gekost twee-en-veertig gulden het malder. De tarwe kostte 54 gulden en soo de overige granen naer *advenant*. Drie maenden voor den oogst syn de vruchten op het hoogst geweest, soodat een roggenbrood van 10 3/4 pond 50 stuiver Cleefsch kostte. De aerdappels syn op het laetst verkocht geworden tegen vier fransche kroonen het malder, de boekweyt ad 48 gulden, de gerst ad 44 gulden het malder. Ware het zake geweest dat er geene rogge uit den Oosten was gekomen, den welken is gearriveerd twee maenden voor den oogst, dan was er een volle hongersnood ontstaen in het geheele land. Het volk was soo uitgeput en de nood was soo hoog gestegen dat, alhoewel de oogst van 1817, uitgesonderd op de swaere landeryen, aen rog en tarwe zeer goed gelukt was, echter de nieuwe rog seffens betaeld werd tegen 40 guldens het malder en soo naer *rato* de andere graenen.

1817 in den maend September is het klein *Helgat* nieuw gemaekt.

1818, in den maend July, is een Congres gehouden tot

(1) Een mud, 64 kop, 7 maatjes.

Aeken, waerop sig bevonden hebben in persoon, den Roomschen Keyser, den Keyser van Rusland en den koning van Pruysen.

1819, den 16 January, 's morgens om half vier uren is de bliksem gevallen in den toren van de parochiekerk, tusschen de eerste en tweede verdieping boven de gallery, en sloeg soo van boven door den toren af door den orgel tot onder in de kerk en stichtte brand. Maer door den yver der borgers en militairen is, God dank, niet veel beschadigd, overmits het schielyk uitblusschen.

1819, den 11 October syn in het groot *Hellegat* gevangen in twee trekken 75 salmen. Den 13 dito, in twee trekken 115 salmen; den 15 dito, in drie trekken 81 salmen, allen van de swaerte van twee tot vyf pond. Den 30 dito, syn gevangen in twee trekken 80 salmen en den 5 November in drie trekken 60 salmen. In het volgend jaer 1820, den 23 October, in eenen trek gevangen 57 salmen; in den tweeden trek 17; den 24 dito, in drie trekken 21; den 25 dito, in drie trekken 25. Den 3 en 4 November in negen trekken 80 salmen. Dooreen gerekend waren dese swaer over de 8 pond ieder salm.

1819 heeft men beginnen af te breken de stadsmuren, beginnende van de *St. Janspoort*, tot aen het *Molenstraetje*, uitgenomen de muur, die gestaen heeft aen de *Kaay*; deze was eenige jaeren vroeger afgebroken.

1820. In dit jaer heeft men beginnen nieuw te maken de steene *Kaay* van de brug tot buyten op; sy is voltrokken in 1821.

1821 is een gedeelte van de voormalige Minderbroederskerk ingerigt geworden en betimmerd voor eene

Calviniste of soogenaemde Gereformeerde of Evangelische kerk, en is in 1822 voltooid.

1821-1822. Er syn lieden, die meenden, dat het in de toekomst onmogelyk soude syn, dat de graenen weder aen civiele pryzen souden komen, uyt reden van de menigte van menschen die jaerlyks bykomen. My dunkt ik moet hier eene aenmerking maken, om aen te toonen, dat onze God van heden dezelfde is, die met vyf brooden en twee visschen vyfduyzend menschen gespysd heeft over 1800 jaer. In het jaer 1816 kostte één brood 50 stuivers, nu kost hetzelfde 10 stuivers, en alle graenen nae *rato*. Een malder aerdappelen kostte 24 gulden en nu 3 gulden, jae in den maend April maer 30 stuiver. De boter kost maer 6 stuiver het pond, en de groentens syn soo goed koop, dat er genoeg worden om niet gegeven. Het is dus niet goed, dat de wysneuzige menschen te veel praten van saeken, die niemand aengaen dan de wyse almogentheyd van God.

1822 is den eersten dienst gedaen in de Synagoge der Joden. Noteert dat de Joden in vroegere jaren hier in Roermond niet mogten wonen, jae over vyftig jaeren alhier niet mogten vernachten.

1824 den 22 January is gestorven te Brussel Joannes Baptista Robertus baron van *Velde de Melroy en Sart-Bomal*, laetste bisschop van Roermond, primaet van Gelderland, raedsheer in den geheimen raed der Nederlanden enz. Het bisdom van Roermond werd afgeschaft door het Concordaet en de bisschop gaf den 24 November 1801 syn ontslag voor het fransch gedeelte van syn bisdom in de handen van den Paus. Onze stad maekte sedert dien

tyd deel van de diocese van Luyk. De baron *van Velde* was de 14de en laetste bisschop van Roermond, waerom wy seggen:

EPISCOPUS RUREMUNDENSIS REQUIESCAT IN PACE.

1824 is nieuw gemaekt het verlaet van de papier- en meelmolen. Alles is vernieuwd behalven de palen aen beyde zeyden der assen. Ook heeft men toen den dam gemaekt in de Roer.

1824, in 't begin van November is de Maes en de Roer soo hoog geweest, dat het water heeft gestaen tot in de eerste huysen van de *Koolenstraet* en een halven voet boven de oliebank van onze molen; en zoo is het water blyven staen omtrent acht dagen, en is dan seer langsaem vermindert en gevallen.

1828 den 19 Juny is begonnen nieuw gemaekt te worden het groot *Helgat*. De dam werd voltrokken den 1 Nov. en heeft gekost 1400 karren grond en 40 karren paardenmest en vele palen, fascynen en planken.

1829 in den maend Juny heeft het beginnen te regenen en heeft veel geregend tot den 15 October. Wy hebben seven mael hoog water gehad; vijf mael is het water van Maes en Roer soo hoog geweest, dat hetselve op twee of drie trappen nae op de *Kaay* heeft gestaen. Maer nogtans het is een vrugtbaer jaer geweest soo van granen als van groentens. In hetselfde jaar heeft het beginnen te vriesen op den 22 November en de koude is soo fel geweest den geheelen winter dat de *Maas* en de *Roer* syn toegevroren. Het afkomende ys van de *Roer* heeft groote schaden veroorsaekt aen de schepen liggende in de haven. Vele syn in stukken geraekt en vele syn sterk beschadigd. De *Maas* losbrekende den 10 Februarij heeft sig gestelpt te *Linne* en is al hooger blyven zitten, waardoor groote

schade is toegebracht soo door den overslag der wateren als van het ys, bysonderlyk te *Grevenbicht* en de dorpen daeromtrent. Eyndelyk den 20 febr. is de *Maas* los gegaen en de schepen geladen met kolen syn den 23 febr. weder alhier te Roermond aengekomen. Den 23 febr. was het water soo laeg dat men telde 14 trappen tot aen het water by de Brug. Edoch den 23 febr. 's avonds om ses uren begonnen Roer en Maas te wassen, dat den 25sten 's morgens om tien uren, genoemde 14 trappen onder water syn geweest. Dus op 40 uren tyds wies het water acht voet hoog.

1830, den 7 Nov. syn een groot getal inwoonders van *Maeseeyck*, onder aanleiding van den Heer *de Tilly*, onder den naem van *Belgischen* alhier in Roermond aengekomen en seffens is het Belgische naast het stads vendel uitgehangen.

1830, den 8 Nov. syn in Roermond gekomen omtrent 800 man, soo kavallerie als infanterie, met twee stukken kanons en twee houwitsers. Den negenden syn sy vertrokken op *Venloo* met 40 tot 50 vrywilligers uit *Roermond* en *Horne*. *Venloo*, werd door hen ingenomen den 11 November, 's morgens om elf uren. Het geheele garnisoen gaf sich gevangen. Dese belgische soldaten waren byna alle Waelen.

1831, den 4 Juny, is de prins van Saksen-Coburg tot koning der Belgen gekosen, en deed, onder den naem van Leopold I, den 21 July syne intrede te Brussel. Dit is het vierde souverain huis, dat ik over Roermond beleefd heb, sedert 40 jaren. Wy waren eerst Keisers, dan werden wy Fransch, dan werden wy weder Hollandsch en nu syn wy Belgisch. Noteert hier dat, indien het lastig is voor eenen meester

dikwyls te veranderen van onderdanen, het voor de onderdaneu niet minder nadeelig is dikwyls te veranderen van meester. De ondervinding in dese jaeren heeft ons dit genoegsaem geleerd. De gouvernementen steken sig in troebels en schulden en de gemeene borgers moeten deselven dragen.

1835, in dit jaer is gevierd geworden het hondertjarig *Jubilé* van de vinding van het genadenbeeld der Moeder Gods in eenen put int *Sand*, synde dit nu 400 jaren geleden.

Het *Jubilé* is begonnen op den vooravond van Onse L. Vrouwe Hemelvaart en geëindigd op den feestdag van Onse L. Vrouwe Geboorte. Tot lof der inwoonders van Roermond moet ik bekennen, dat de geheele stad is beplant geweest met denneboomen, met eerebogen, met croonen, schilderyen en andere vertooningen, met honderde jaerdichten, inschriften, gedichten en spreuken soo in het latyn, fransch, nederduitsch en hoogduitsch. De geheele weg van de Capel, beginnende van de eerste boomen aen de stad tot de laetsten aen de Capel, was verciert met eerebogen, festons en lofdichten, alles op het prachtigste. De onkosten soo van op den Capeller weg, als rond in de stad, syn betaeld door de inwoonders van Roermond. Gedurende de eerste acht dagen syn de missen aen de Capel begonnen 's morgens om vyf uren en hebben geduurt tot middag; des namiddags om vier uren was er preek buiten de Capel onder de linde. Op den achsten dag heeft syne Doorluchtige Hoogw. Heer Cornelius van Bommel bisschop van Luik het sermoon gedaen en ook het lof. De toeloop van menschen gedurende dit *Jubilé*, is soo groot geweest, dat men rekent dat wel 200,000 menschen syn hier

geweest. Het schynt dat de elementen selven dit feest hebben willen bevoorregten, want het heeft maer twee malen geregend. Op Hemelvaertdag is de groote processie der parochie naer de Capel getrokken, vergeselschapt van het groot muziek, eene menigte flambouwen en vele jonge bruidjes gekleed in het wit.

JOS. HABETS.